

**Štátnicové otázky z geografie
na akademický rok 2019/2020
bakalárske štúdium**

1. FYZICKÁ GEOGRAFIA

1. Stavba a zloženie Zeme, litosféra, základné typy zemskej kôry – vymedzenie a základná charakteristika.
2. Rozdelenie hornín podľa ich vzniku – charakteristika, vnútorné členenie a rozlišovacie znaky skupín hornín, príklady z územia Slovenska.
3. Magmatizmus – vznik, základné typy, tvary magmatických telies. Vulkanizmus a zemetrasenie v nadväznosti na globálnu platňovú tektoniku, základné typy vulkanizmu a sopiek, hlavné oblasti vulkanizmu a zemetrasenia na Zemi.
4. Vznik a vývoj deformácií a porúch v litosfére – vrásové a iné nespojité štruktúry, zlomové nespojité štruktúry (priekopové prepadliny, hraste, príkrovy).
5. Základné obdobia geologickej histórie Zeme a ich charakteristika.
6. Regionálna geológia Slovenska – územie Slovenska v rámci geologickej stavby Európy, hlavné geologické jednotky Západných Karpát, ich vznik a základná charakteristika.
7. Litosférické dosky, pohyby litosférických dosiek a ich dôsledky, základné geotektonické jednotky Zeme.
8. Morfoštruktúry pevnín – georeliéf horizontálnych a naklonených štruktúr, klenieb a paniev, vrásových, zlomových, vulkanických a komplexných štruktúr, príklady zo sveta a z územia Slovenska.
9. Zvetrávanie. Svahová modelácia. Fluviálny georeliéf – erózne a akumulčné formy, príklady z územia Slovenska.
10. Krasový georeliéf – povrchové a podzemné formy, výskyt a typy krasových území na Slovensku. Organizmy a georeliéf.
11. Nivačné, glaciálne, glacifluviálne a kryogénne procesy a formy georeliéfu, geografické rozšírenie vrátane územia Slovenska.
12. Pobrežná modelácia georeliéfu – erózne a akumulčné formy, typy pobreží, exogénna modelácia svetového oceánu. Eolický georeliéf – erózne a akumulčné formy, geografické rozšírenie vrátane územia Slovenska. Antropogénny georeliéf, vplyv človeka na geomorfologické procesy.
13. Atmosféra, jej vlastnosti, vertikálne členenie a význam. Klimatický systém. Mikroklíma, miestna klíma, mezoklíma, makroklíma.

14. Slnčné žiarenie, teplota vzduchu a pôdy. Vplyv ľudských aktivít na klímu a dôsledky globálneho otepľovania na prírodné a socioekonomické procesy.
15. Vlhkosť vzduchu, vyparovanie a kondenzácia. Atmosférické zrážky. Tlak vzduchu, tlakové útvary a prúdenie vzduchu.
16. Vzduchové hmoty a atmosférické fronty. Všeobecná cirkulácia atmosféry a jej vplyv na klímu Zeme.
17. Klimatické pásma na Zemi. Klimatické oblasti a klimageografické typy klímy na Slovensku.
18. Význam a obeh vody v krajine, hydrologický cyklus na Zemi a v povodí. Vplyv fyzickogeografických činiteľov na hydrologický cyklus v povodí.
19. Povrchový odtok – hydrografická sieť a jej typy, vodný stav a prietok vodného toku, minimálne a maximálne prietoky, rozdelenie vodných tokov podľa režim odtoku vo svete a na Slovensku.
20. Stojaté vody – prehľadná charakteristika a rozdelenie.
21. Podpovrchové vody – vznik, prehľadná charakteristika a rozdelenie, využívanie a ochrana podzemných vôd.
22. Svetový oceán, oceánske prúdy a ich celoplanetárny význam, rajóny svetového oceána.
23. Pôda, definícia, história vedy o pôde, pôdotvorné činitele, zložky a vlastnosti pôdy.
24. Pôdne druhy a pôdne typy, základná charakteristika, rozdiel medzi nimi. Pôdne druhy Slovenska, podmienky ich priestorového rozšírenia. Pôdne typy Slovenska a pôdotvorné procesy ich formujúce, základná charakteristika.
25. Zákonitosti priestorového rozšírenia pôd. Predhorská a vertikálna zonálnosť pôd na príklade Slovenska, charakteristika podmieňujúcich faktorov spolu s opisom predmetných pôdnych typov. Azonálne pôdy Slovenska, charakteristika podmieňujúcich faktorov. Horizontálna zonálnosť pôd sveta.
26. Zákonitosti priestorového usporiadania rastlinstva a živočíšstva. Vertikálna zonálnosť vegetácie na príklade Slovenska. Azonálne spoločenstvá vegetácie na príklade Slovenska. Bioklimatické pásma sveta.
27. Ochrana prírody a krajiny. Charakteristika systému ochrany prírody a krajiny na Slovensku s príkladmi. Medzinárodné systémy ochrany prírody a krajiny s príkladmi.

Odporučená literatúra:

BALÁŽIKOVÁ, L. (2015). Základy meteorológie a klimatológie pre geografov. Skriptá. UMB Banská Bystrica, 148 s.

- BEDRNA, Z., JENČO, M. (2016). Pedogeografia. Zákonitosti priestorovej diferenciácie pedosféry. PriF UK Bratislava, 125 s.
- BIZUBOVÁ, M. (1998). Základy geológie pre geografov. Skriptá. PriF UK Bratislava, 140 s.
- REICHWALDER, P., JABLONSKÝ, J. (2003). Všeobecná geológia 1, 2. PriF UK Bratislava
- HÓK, J., KAHAN, Š., AUBRECHT, R. (2001). Geológia Slovenska. PriF UK Bratislava, 47 s.
- BIZUBOVÁ, M., ŠKVARČEK, A. (2009). Geomorfológia. Skriptá. PriF UK Bratislava, 228 s.
- DEMEK, J. (1987). Obecná geomorfologie. Praha: Academia, 476 s.
- DZUROVČIN, L. (2000). Geomorfológia. Prešov: FHaPV PU, 268 s.
- LACIKA, J. (1997). Geomorfológia. Zvolen: FEaE TU, 172 s.
- TRIZNA, M. (2012). Klimageografia a hydrogeografia. Bratislava: Geografika, 154 s.
- TRIZNA, M. (2007). Meteorológia, klimatológia a hydrológia pre geografov. Bratislava: Geo-grafika, 144 s.
- THURMAN, H. V., TRUJILLO, A. P. (2005). Oceánografie. Praha: Computer Press, 479 s.
- ZAŤKO, M. (1994). Svetový oceán, jeho význam a rozdelenie. Geografia, 2, 38–40.
- MIČIAN, Ľ. (1977). Všeobecná pedogeografia. Skriptá. PriF UK Bratislava, 154 s.
- POLČÁK, N. (2009). Základy klimatológie pre geografov. Skriptá. FPV UMB Banská Bystrica, 116 s.
- PLESNÍK, P., ZATKALÍK, F. (1992). Biogeografia. Skriptá. PriF UK Bratislava, 268 s.
- PLESNÍK, P. (2004). Všeobecná biogeografia. UK Bratislava, 428 s.
- HORNÍK, S., CHÁBERA, Š., KŘÍŽ, H., MIČIAN, Ľ., QUITT, E. (1982). Základy fyzické geografie. Praha: SPN, 400 s.
- NETOPIL, R., BRÁZDIL, R., DEMEK, J., PROŠEK, P. (1984). Fyzická geografie I. Praha: SPN, 273 s.
- HORNÍK, S., BUZEK, L., MIČIAN, Ľ., PECH, J., TRNKA, P. (1986). Fyzická geografie II. Praha: SPN, 320 s.
- LUKNIŠ, M. ed. (1972). Slovensko. Príroda (2). Bratislava: Obzor, 917 s.

2. HUMÁNNÁ GEOGRAFIA

1. Svetová populácia - početný rast v historickom kontexte a perspektívy ďalšieho vývoja
2. Rozmiestnenie obyvateľstva - priestorová diferenciácia vo svete, faktory rozmiestnenia, základné kvantitatívne ukazovatele
3. Prirodzený pohyb obyvateľstva - hlavné demografické procesy, model demografického cyklu
4. Mechanický pohyb obyvateľstva - migrácia, významné medzikontinentálne a medzinárodné migračné pohyby
5. Druhý demografický prechod a jeho prejavy vo svete a na Slovensku
6. Štruktúra obyvateľstva podľa biologických znakov (rasa, pohlavie, vek) a ekonomických znakov (ekonomická aktivita, povolanie, zamestnanie, hospodárske sektory a odvetvia, nezamestnanosť)
7. Štruktúra obyvateľstva podľa socio - kultúrnych znakov (národnosť, jazyk, relígia, vzdelanie)

8. Hlavné sídelno-geografické pojmy ich definície a príklady (sídlo, vidiecke sídlo, mesto, obec, aglomerácia, konurbácia, megalopolis, metropola, urbanizácia, suburbanizácia, roztratené vidiecke osídlenie)
9. Vidiecke sídla ich základná charakteristika, morfogenetické typy vidieckych sídiel
10. Poloha a funkcie vidieckych sídiel s príkladmi zo Slovenska
11. Vznik a vývoj miest, kritéria vymedzovania miest, geografická poloha miest (na príkladoch zo Slovenska)
12. Funkcie miest, priestorová štruktúra mesta, urbanizácia, typy urbanizácie
13. Vývoj humánnej geografie v 20. storočí: humánna geografia ako popisná (geografický determinizmus, kultúrna geografia, regionálna geografia), priestorová (kvantitatívna a teoretická geografia) a spoločenská (spoločná charakteristika smerov tejto etapy) veda
14. Základná charakteristika poľnohospodárstva (jeho špecifiká v porovnaní s ostatnými odvetvami hospodárstva). Vznik a šírenie poľnohospodárstva (kopaničiarske, semenárske, pastierske, tovarové) Vývoj poľnohospodárstva v kontexte vývoja spoločnosti (prvotnopospolná, otrokárska, kapitalistická, socialistická).
15. Fyzickogeografické (klimatické, pôdne, georeliéf, fenológia) a humánno-geografické (úroveň spoločnosti, vlastníctvo a spôsob využívania pôdy, trh, doprava, obchodná politika, veľkosť a typ podniku, pracovná sila, mechanizácia a chemizácia, biologizácia a ekologizácia, produktivita a intenzita výroby) lokalizačné faktory poľnohospodárstva.
16. Thünenov model lokalizácie poľnohospodárskej výroby (princíp tvorby kruhových zón v homogénnych podmienkach a ich modifikácia vplyvom rieky, prístavu na pobreží, dopravnej siete a pod.). Typy poľnohospodárstva sveta (tradičné, vyspelé trhové, centrálné plánované, v prechode na trhové ekonomiku).
17. Základné črty priemyselnej výroby (vznik a vývoj priemyslu, postavenie a význam priemyslu v hospodárstve a ich vývoj, klasifikácie a štruktúra priemyslu). Metódy hodnotenia základných geografických aspektov priemyslu (veľkosť, štruktúra, koncentrácia, špecializácia).
18. Tradičné lokalizačné faktory priemyslu (suroviny, voda, energia, pracovná sila, miesta spotreby, ostatné faktory) a ich význam pre rôzne priemyselné odvetvia. Lokalizácia vybraných priemyselných závodov (železiarne v Košiciach, hlinikáreň v Žiari nad Hronom, Slovnaft v Bratislave, niklová huta v Seredi).
19. Tradičné lokalizačné teórie priemyslu (Weberov model lokalizácie priemyselnej výroby pri existencii jedného a alternatívne dvoch miest zdrojov surovín, prepravné náklady, materiálový index, izotimy, izodapany, aglomeračné výhody a nevýhody). Súčasná tendencie vo vývoji lokalizačných teórií priemyslu (vysvetlite na príklade automobilového priemyslu na Slovensku a v strednej Európe).

20. Vývoj priemyslu na Slovensku. Hlavná charakteristika jednotlivých etáp vývoja priemyslu v kontexte spoločensko-politického a hospodárskeho vývoja: do roku 1867, 1867-1918, 1918-1948, 1948-1989, po roku 1989.
21. Základné črty dopravy: vznik, vývoj, podstata, význam v hospodárstve, klasifikácie a štruktúra. Základné pojmy geografie dopravy. Lokalizácia dopravných ciest (lokalizačné faktory). Spájanie dvoch (pozitívna a negatívna odchýlka, v rovnakom a rôznych prostrediach) a viacerých (Bunge 1967) bodov dopravnými cestami. Útvary dopravných sietí. Priestorové štruktútno-morfologické znaky dopravných sietí (hustota, deviatilita, spojitosť, hierarchia).
22. Tendencie vývoja dopravy všeobecne, v jednotlivých druhoch dopravy, v Európe. Geografické faktory vývoja dopravných sietí na Slovensku: poloha, prírodné pomery, sídelná hierarchia, rozloha a historický vývoj. Hlavné črty vývoja prepravy v SR po roku 1989: nákladná (nároky, smery) a osobná doprava (diferenciácia trhu práce a životnej úrovne), organizačná štruktúra, kompetencie vo verejnej doprave, letecká doprava.
23. Zložky, charakteristika a lokalizačné faktory terciérneho a samostatne vyčleneného kvartérneho sektora hospodárstva. Vývoj podielu primárneho až terciérneho sektora v štruktúre hospodárstva krajín, regiónov, obcí (spôsob hodnotenia podielu jednotlivých sektorov v hospodárstve, vizualizácia vývoja čiarovým a trojuholníkovým grafom).
24. Definície cestovného ruchu. Predmet štúdia geografie cestovného ruchu. Klasifikačné kritériá pre vymedzenie rôznych druhov a foriem cestovného ruchu. Predpoklady pre rozvoj kongresového cestovného ruchu. Klasifikácia stredísk kúpeľno-liečebného cestovného ruchu podľa prírodného liečivého zdroja (uveďte príklady v Európe) a podľa významu (uveďte príklady na Slovensku).
25. Lokalizačné faktory rozmiestnenia a rozvoja cestovného ruchu
26. Stimulačné faktory rozmiestnenia a rozvoja cestovného ruchu
27. Realizačné faktory rozmiestnenia a rozvoja cestovného ruchu

Odporúčaná literatúra:

- BAČÍK, M. (2015). Základy demogeografie. VERBUM, Katolícka univerzita v Ružomberku
- MLÁDEK, J. (1992). Základy geografie obyvateľstva. Bratislava: SPN
- BAŠOVSKÝ, V., MLÁDEK, J. (1985, 1989). Geografia obyvateľstva a sídiel, UK Bratislava
- BAŠOVSKÝ, O. - BARAN, V. (1998). Geografia sídiel. Banská Bystrica: FPV UMB
- ČADIL, J. (2010). Regionální ekonomie: Teorie a aplikace. C. H. Beck, Praha, 176 p. ISBN 978-80-7400-191-8
- IVANIČKA, K. (1983). Základy teórie a metodológie socioekonomickej geografie. SAV Bratislava.
- KOREC, P. (1994). Ekonomická geografia I. Bratislava: PriF UK.
- LOPUŠNÝ, J. (2001). Geografia cestovného ruchu Slovenska. Skriptá. Banská Bystrica. EF UMB. 2001. s.101
- LOPUŠNÝ, J. (2003). Geografia medzinárodného cestovného ruchu. Skriptá. Banská Bystrica. EF UMB. s. 120

- MARIOT, P. (2000). Geografia cestovného ruchu. Orbis Pictus Istropolitana, Bratislava
- MATLOVIČ, R. (2005). Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu. Prešov : PU FH a PV.
- OTRUBOVÁ, E. (1991). Socioekonomická geografia II. Bratislava: PriF UK.
- SPIŠIAK, P. (2007). Základy geografie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva. Bratislava: Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol.(2008). Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň, 416 s. ISBN 978-80-88870-80-7

3. Základy geografie. Úvod do regionálnej geografie

1. Problematika krajinnej sféry ako otvoreného systému a podstata horizontálnych a vertikálnych interakcií v krajinnej sfére, priestorovosť a syntetickosť v geografii.
2. Zložky krajinnej sféry, jej základné rozdelenie. Členenie fyzickogeografickej sféry na sféry patriace k abiotickej, biotickej a abioticko-biotickej zložke, členenie humánogeografickej sféry, krajina.
3. Okolie krajinnej sféry jeho rozdelenie a dôležité vlastnosti a prvky terestrického a exoterestrického okolia krajinnej sféry. Ich projekcia na oblohu.
4. Vplyv prvkov terestrického okolia krajinnej sféry na zložky fyzickogeografickej sféry
5. Vplyv prvkov terestrického okolia krajinnej sféry na zložky humánogeografickej sféry
6. Vplyv prvkov exoterestrického okolia krajinnej sféry na zložky fyzickogeografickej sféry
7. Vplyv prvkov exoterestrického okolia krajinnej sféry na zložky humánogeografickej sféry
8. Zemská os, rovina rovníka a hlavné rovnobežky. Delenie Zeme na poglobule. Orientácia na planéte Zem, orientačné body a čiary a geografické súradnice, zisťovanie geografických súradníc v mapách.
9. Tvar a rozmery Zeme, charakteristika povrchu planéty (kontinenty, oceány a moria, podiel plochy povrchu planéty na súš a vodný povrch). Hypotézy o tvare Zeme a referenčné telesá a povrchy ku geoidu a georeliéfu, dôvod ich použitia, vymenovanie a opis. Glóbus a mapy sveta.
10. Zobrazovanie globálnych procesov a javov na tematických mapách sveta v školskom atlase sveta. Ich zaradenie k zložkám krajinnej sféry.
11. Hlavné atribúty mapy a proces tvorby mapy. Charakteristika hlavných atribútov mapy v mapách sveta, regiónov a štátov, v topografickej a tematickej mape.
12. Mierka mapy, typy, klasifikácia máp podľa mierky, úlohy na prácu s mierkami, príklady výpočtov s mierkami, hraničná presnosť mierky.

13. Mapy regiónov a štátov v školskom atlase. Štyri zložky ich obsahu a triedy geografických prvkov, ktoré nájdeme vo všeobecnogeografických mapách od praveku po dnešok – konkrétne príklady máp.
14. Obsah topografickej mapy v porovnaní s obsahom všeobecnogeografickej mapy. Reliéf v topografickej mape, jeho vyjadrenie a využitie vrstevníc v grafických konštrukciách. Topografická mapa ako podklad turistickým máp a automáp. Orientácia pomocou topografickej mapy.
15. Vyjadrovacie prostriedky máp na príklade slovenského mapového diela, školských máp a atlasov a máp na internete.
16. Komplexná analýza tematickej mapy (identifikácia, kompozičné prvky, podklad, metódy mapového vyjadrenia, vyjadrovacie prostriedky ako nástroj pre opis a analýzu tematických geografických informácií v tematickej mape).
17. Konkrétne príklady možností využitia máp v piatich základných oblastiach súvisiacich s geografickým vzdelávaním (základy čítania mapy, základy orientácie podľa mapy, mapa v geografii, mapa v škole, mapa pre verejnosť)
18. Regionálna geografia – predmet štúdia, historický kontext, postavenie v systéme geografických vied
19. Regióny v geografii – vymedzenie pojmu región a jeho definícia, základné typy regiónov
20. Homogénne a nodálne regióny - pojem, štruktúra, príklady
21. Hierarchia geografických regiónov
22. Regionalizácia – formy (modusy) a logické pravidlá regionalizácie, praktické postupy regionalizácie
23. Regionálny rozvoj a regionálna politika – klasifikácia a typológia regiónov, regióny ako NUTS, indikátory hodnotenia úrovne rozvoja regiónov
24. Regionálne členenie Slovenska z hľadiska jeho primárneho (prírodného) potenciálu pre sociálno-ekonomický rozvoj (Lukniš 1985) – príklad regionálnej syntézy
25. Geografia miestneho regiónu na príklade Ružomberka a okolia – fyzická geografia
26. Geografia miestneho regiónu na príklade Ružomberka a okolia – humánna geografia
27. Vysvetlite najznámejšie lokalizačné a interakčné teórie v geografii z 19. stor. a z prvej polovice 20. stor. a uveďte ich autorov (podrobnejšie najmä teóriu centrálnych miest a gravitačné zákony, predovšetkým zákon obchodnej gravitácie).

Odporúčaná literatúra:

NIŽNANSKÝ, B. (2010). Základy planetárnej geografie. PF KU, Verbum, Ružomberok, 114 s., ISBN 80-8084-626-8

- NIŽNANSKÝ, B. (2009). Základy kartografie. Učebný text v elektronickej forme. Ružomberok: PF KU.
- HILBERT, H. (2007). Planetárna geografia. Trenčín, TUADFSEV. ISBN978-80-8075-232-3
- PRAVDA, J., KUSEDOVÁ, D. (2004). Tematická kartografia, Skriptá. PriF UK Bratislava.
- NOVÁK, V., MURDYCH, Z. (1988). Kartografie a topografie. Praha: SPN.
- BRÁZDIL, R. et al. (1988). Úvod do studia planety Země. Praha: SPN.
- ČAPEK, R. (1992). Planetární geografie. Skripta. Praha: Univerzita Karlova.
- MAKAROVÁ, E. (1990). Základy planetárnej geografie. Banská Bystrica: PF UMB.
- BAŠOVSKÝ, O., LAUKO, V. (1990). Úvod do regionálnej geografie. Bratislava: SPN.
- KOLEKTIV AUTORŮ (2008). Úvod do regionálních věd a veřejné správy. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
- MÍČIAN, Ľ. (1996). Pozícia regionálnej geografie v systéme vied. AFRNUC Geographica 38, s. 29-41.
- KASALA, K. (1998). Argumenty pre regionálnu geografiu. AFRNUC 40, s. 69-76.
- BAČÍK, M. (2013). Základy politickej geografie. Verbum, Katolícka univerzita v Ružomberku.
- GURŇÁK, D., LAUKO, V. (2008): Luknišovo regionálne členenie Slovenska a stabilita územnosprávneho členenia Slovenska v 20. storočí, AFRNUC 50, PrF UK : Bratislava s. 145-154
- LUKNIŠ, M. (1985). Regionálne členenie SSR z hľadiska jej racionálneho rozvoja. Geografický časopis, 37, 2-3 Bratislava : GÚ SAV, s. 137-163
- MAZÚR, E., LUKNIŠ, M. (1986): Geomorfologické členenie SSR a ČSSR. Časť Slovensko. Slovenská kartografia, Bratislava.
- ČADIL, J. (2010). Regionální ekonomie: Teorie a aplikace. C. H. Beck, Praha, 176 p. ISBN 978-80-7400-191-8
- LAUKO, V., POTOMOVÁ, J. (2009). Potenciál okresu Ružomberok a jeho vplyv na rozvoj priemyslu. In: Disputationes Scientifcae Universitatis Catholicae In Ružomberok, roč. 9, č. 4/B. Verbum, Katolícka univerzita v Ružomberku, s. 134-139
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol.(2008). Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň, 416 s. ISBN 978-80-88870-80-7

V Ružomberku, 30. 10. 2019

doc. RNDr. Pavel Bella, PhD.
garant študijného programu

RNDr. Ivana Tomčíková, PhD.
vedúca katedry geografie